

Alf Petter Høgberg, Trond Eirik Schea og Runar Torgersen (red.):
Rettsikker radikaler. Festskrift til Ståle Eskeland 70 år
 Cappelen Damm AS 2013. ISBN 978-82-02-39157-7. 333 pp.

Normalt indeholder et festskrift et meget stort antal kortere artikler, festskriftet til Per Ole Tråskman i 2011, det seneste jeg havde fornøjelsen af at være med i, 54. Festskriftet til Ståle Eskeland, som går af som professor efter at have nået aldersgrænsen, indeholder derimod kun 15 bidrag. Hvad vi især mister, er bidrag fra nordiske, ikke-norske forfattere, her er der et enkelt dansk bidrag, men ingen fra Sverige, Island eller Finland. Hvad vi vinder, er at de optagne artikler er fyldigere end de komprimerede artikler i andre festskrifter. Måske kunne det ikke være anderledes. Ståle Eskeland er med sit store engagement et modsigelses tegn. Han har ikke rettens øre på samme måde som en Johs. Andenæs, for blot at nævne den største og vel mest indflydelsesrige juridiske forfatter. Han har ikke fortiet sine til tider ikonoklastiske synspunkter. I sin *Strafferett* fra 2000 ikke blot angreb han Høyesteretts dom i Karmøy-saken, men roste Gulating, der få måneder efter i en lignende sag udtalte, at dommen stred mod grundlæggende retsprincipper. Samme bog indeholdt et kapitel om justitsmord, hvad jeg ikke har set i andre hånd- og lærebøger i strafferet. Han er medredaktør af *Justismord og rettsikkerhet*, hvor han har skrevet flere kapitler, og han har skrevet en hel bog om Torgersensagen, nok den mest omstridte norske straffesag igennem flere generationer. Bibliografien i festskriftet indeholder ikke så få debatindlæg i *Aftenposten*, hvor han unægtelig får ikke så få flere i tale, end hvis han holdt sig til den juridiske fagpresse.

Men har han modstandere, har han også venner og beundrere. Eivind Kolflaath og Anders Løvlie skriver begge med varme om de mange seminarer i hans vogterbolig i Slirå vest for Finse, hvor særlig Løvlie må have været uundværlig, idet han virker som kok. Valget af emner afspejler Eskelands vidtspændende juridiske interessefelter, dog savnede jeg et bidrag om fangeret, det emne som han disputerede for doktorgraden på. Justitsmordets problem afspejles i det eneste ikke-nordiske bidrag af professoren fra Hawaii Virginia E. Hench, der bl.a. påpeger den kolossale domfældelsesprocent i sager gennemført mod den anklagedes benægtelse samt risikoen for, at reelt uskyldige tilstår sig skyldig efter »plea bargaining« af frygt for at blive idømt en meget strengere straf i nævningeting. Særlig efterfølgende DNA-spor har vist, at mange uskyldige er blevet dømt. Hun savner også en appelmulighed fra domfældelse netop i nævningeting. Jeg vil tilføje, at en god dobbelt garanti, d.v.s. at de(n) tilstedeværende dommer(e) kan

kassere nævningernes kendelse om skyldig (men ikke frifindelse), hvis retten ikke selv ville have domfældt på samme bevisgrundlag, kan træde i stedet for en appelret, men denne indgår tilsyneladende ikke i amerikansk ret.

Abolitionismen, bevægelse for fuldstændig afskaffelse af fængselsstraffen, stikker hovedet op i Thomas Mathiesens bidrag »The Abolitionist Stance«, desværre på engelsk. Norske forfattere, der skriver i et norsk festskrift, bør skrive på norsk. Mathiesen fremhæver bl.a. Flemming Balvigs undersøgelser, der godtgør mindre punitive holdninger hos lægdommere; jeg er enig, men derfra og til en afskaffelse af fængsler er der mange lysår. Tværtimod viser dansk lovgivning i de sidste 15-20 år tydelige strafskærpende tendenser, gennemført af borgerlige og socialdemokrater i enighed.

Samme synd, at skrive på engelsk, er begået af Arild Linneberg i hans kritik af det europæiske direktiv om tvungen opbevaring af data og i Aslak Syses studie om lighed og tilgængelighed for handicappede sluttende med den tankevækkende modstilling, at i U.S.A. er det lettere at komme rundt med en kørestol end i Norge, som til gengæld er mere generøst med at stille en kørestol til rådighed for den handicappede.

Forfatter af særlig skønlitterære værker (ikke jurist) Thorvald Steen skriver i »De som kjenner helheten« om Gaustad psykiatrisk sygehus' historie, til stadighed præget af udviklingsoptimisme, som forfatteren ikke deler. At dette emne er valgt, skyldig naturligvis, at Eskelands første værker lå inden for »psykisk helsevern«, inden han gik over til strafferetten. Den fantastiske historie om Arnold Juklerød gør særlig indtryk. Var denne tvangsindlagte patient, der modsatte sig behandling og senere nægtede at forlade sygehusets grund, så længe diagnosen ikke har hævet, psykotisk?

Et andet ikke-strafferetligt interesseområde hos Eskeland afspejles af Erik Magnus Boe: »Minstekrav til aktivitet ved myndighetenes systeminnretning«. At manglende handling kan være ansvarspådragende, endog strafbar, er der ingen tvivl om jfr. også Andenæs' disputats fra 1942. Men hvis nu der ikke blot foreligger en enkeltstående undladelse – Boe nævner eksemplet, at man glemmer at udskifte en elektrisk pære i en lygtepæl, der er gået ud – men dårlig organisation? Spørgsmålet er intrikat og kan ikke besvares entydigt, hvad Boe ej heller gør. Jeg ville selv nævne, at hvis en god mindstestandard kræver uforholdsmæssige økonomiske opofrelser, kan undladelse af at handle være udtryk for en politisk prioritering, og så er et retsligt ansvar måske ikke oplagt.

Trond Eirik Schea: »Foretaksansvaret og foretaksintern forebygging – tid for et skritt videre?« behandler det intrikate spørgsmål, om en virksomhed bør/kan straffes, hvis ledelsen har gjort alt, som er praktisk muligt for at undgå uheld, og

dette alligevel er sket på grund af ekstraordinære forhold. Med støtte i Eskelands *Strafferett* forsøgte forsvareren i en sådan sag at opnå frifindelse, men Høyesterett gik imod og domfældte, Rt. 2007, s. 1684. Schea går nærmest imod forhåndsgodkendelse af en virksomheds forebyggelsesindsats med den konsekvens, at virksomheden ikke skulle straffes, hvis korruption – det p.t. mest praktiske spørgsmål – alligevel skulle ske. Forhåndsbinding af påtalemyndigheden er fremmed for norsk, også dansk strafferetspleje. Spørgsmålet er vanskeligt, og løsningen er ikke oplagt.

Eskelands seneste interesseområde, international strafforfølgning, jfr. bogen *De mest alvorlige forbrydelser* (2011), afspejles i Peter Ørebech: »Den internationale straffedomstolens jurisdiksjon«, hvor den ekstraterritoriale virksomhed af national lovgivning »the long arm principle« følges tilbage til Alf Ross' berømte bonmot, at der efter dansk statsforfatningsret intet er i vejen for, at det ved lov forbydes en franskmænd at ryge i gaderne i Paris (Ross tilføjer dog fornuftigvis, at der kun er ringe mulighed for at håndhæve et sådant forbud, og at håndhævelsen ville pådrage Danmark folkeretligt ansvar). Eskeland er særlig kritisk over for U.S.A.'s regerings standpunkt, at man både modsætter sig international jurisdiktion over amerikanske myndighedsrepræsentanter og selv anholder stort set i hele verden med henblik på retsforfølgning i U.S.A. for forbrydelser mod amerikanske interesser. Ørebech anfører her, at den blotte eksistens af den internationale straffedomstol kan være et værn, idet et medlemsland af ICC lettere vil kunne modsætte sig et amerikansk krav om udlevering af en for terrorisme mistænkt ved at henvise til, at han vil kunne retsforfølges ved ICC.

Ejvind Kolflaath: »Bevis for *modus operandi*, og *modus operandi* som bevis« er en udbygning af et indlæg fra et Sliråseminar. Den tentative løsning, at bevis for en særlig handlemåde uden for den påstået strafbare handling i ganske sjældne tilfælde kan være et bevis (jeg har ikke oplevet det selv i mine ti år som anklager og 25 som dommer), lyder umiddelbart rigtig, også at spørgsmålet måske er tabubelagt.

Mest eksotisk er det danske bidrag, Vagn Greve: »Strafferetten i vor vestindiske koloni«. Jeg har selv dyrket retsopgøret efter negeroprøret på Skt. Croix i 1878 og er som forfatteren stærkt kritisk over for den manglende modernisering af lovgivningen, særlig strafferetten, i det sidste halve hundrede år af det danske styre på øerne. At man stadig efter år 1900 måtte idømme dødsstraf efter Danske Lov, der naturligvis straks blev omsat ved benådning til kortere eller længere fængselsstraf, var ærlig talt for flovt.

Endelig har Thomas Frøberg behandlet voldtægtsbegrebets genealogi fra kriminalloven af 1842 over straffeloven af 1902 til den nye, endnu ikke i kraft trådte

Bog anmeldelser

straffelov. Merete Havre har skrevet om politiets skadevoldende handlinger ud fra overvejelserne om, hvorvidt disse sager bør behandles som straffesager – hvad hun foretrækker – eller i det forvaltningsretlige system. Inger Marie Sunde har behandlet straffeprocessuelle metoder rettet mod elektroniske beviser bl.a. med den gode iagttagelse, at den mistænkte familie i mindre grad bliver krænket ved aflytning af den mistænkte individuelle mobiltelefon end for en generation siden, hvor alle i husstanden var fælles om det samme fastnetapparat. Endelig har Anders Løvlie skrevet tankevækkende om den vanskelige grænse mellem beskyldninger og forhånelser, hvilket ikke vil miste sin betydning, efter at krænkelser af omdømme er blevet afkriminaliseret i den nye straffelov.

Som det ses, et festskrift, der som også Eskeland selv kommer vidt omkring.

Peter Garde

Fhv. kriminaldommer i Hillerød